

**ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ЮНАЦТВА
ВОЛИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Інформаційний простір освіти

Організація оздоровчо-виховної діяльності у літньому дитячому таборі

інформаційний методико-бібліографічний дайджест

ЛУЦЬК

ЗМІСТ

Вступ	2
1. Нормативно-правова база діяльності дитячих закладів оздоровчого типу	3
2. Організація роботи оздоровчого табору відпочинку	6
2.1. Планування виховної роботи в літніх оздоровчих таборах	11
2.2. Організаторська педагогічна діяльність у ДОТ	12
3. Реалізація завдань національно-патріотичного виховання у системі ЛОТ через організацію колективних творчих справ	15

ВСТУП

Проблема оздоровлення та відпочинку дітей безпосередньо пов'язана з проблемою збереження здоров'я української нації. У цьому

зв'язку мусимо констатувати, що процес модернізації системи оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків сьогодні переживає значні труднощі. Структурна та інституційна криза в Українській державі, значне скорочення витрат на соціальні потреби, відсутність стратегії реформування системи літнього оздоровлення, декларативність багатьох положень нормативних документів, які регламентують діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, - усі ці чинники гальмували і сьогодні ускладнюють вирішення проблем фізичного, духовного, культурного та морального розвитку підростаючого покоління.

Організація діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку ґрунтується на положеннях Конституції України (1996), Сімейному кодексі України (2002), законах України «Про охорону дитинства» (2001), «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини до 2016 року» (2009), «Про позашкільну освіту» (2000).

Основні засади державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, організаційні, правові, фінансові засади діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку викладено у Законі України "Про оздоровлення та відпочинок дітей" (2008).

Згідно ст. 12. Науково-методичне та інформаційне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку Закону, науково-методичне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюється шляхом: впровадження інноваційних підходів до організації оздоровлення та відпочинку дітей; розробки і видання методичних матеріалів з питань оздоровлення та відпочинку дітей; організації співпраці із закладами, установами, організаціями для підвищення ефективності наукового та навчально-методичного забезпечення; організації наукових, науково-практичних, науково-методичних семінарів, конференцій, виставок учасників оздоровчо-виховного процесу; моніторингу ефективності діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку; розробки, затвердження та впровадження типових державних програм оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до вимог державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку дітей.

Інформаційний методико-бібліографічний дайджест «Організація оздоровчо-виховної діяльності у літньому дитячому таборі» допоможе зорієнтуватись в основних питаннях діяльності системи дитячого оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків в Україні.

1. Нормативно-правова база діяльності дитячих закладів оздоровчого типу

«Державна політика у сфері оздоровлення та відпочинку дітей ґрунтується на таких принципах: рівності прав кожної дитини на оздоровлення та відпочинок; визнання пріоритетним у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснення заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я дітей шляхом організації оздоровлення та відпочинку; створення оптимальних умов для безпечного та ефективного перебування дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку; створення умов для зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей шляхом належної організації оздоровлення та відпочинку; надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки; адресності соціальної допомоги, що надається з державного і місцевих бюджетів для оздоровлення та відпочинку дітей.

Основними напрямками державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей є: підтримка заходів, що здійснюються підприємствами, установами і організаціями, фондами, громадянами та їх об'єднаннями в цій сфері; створення доступного та ефективного ринку послуг з оздоровлення та відпочинку дітей; збереження і розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку; забезпечення підготовки кадрів для здійснення заходів з оздоровлення та відпочинку дітей; стимулювання проведення науково-дослідних робіт, розроблення та впровадження інноваційних програм; створення механізмів економічного стимулювання, кредитування, цільової фінансової підтримки закладів, що здійснюють оздоровлення та відпочинок дітей; оптимізація системи управління; створення Державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку з метою запобігання їх ліквідації, передачі під заставу, репрофільюванню, використанню не за призначенням; розробка та затвердження державних соціальних стандартів оздоровлення та відпочинку.

... До дитячих закладів оздоровлення належать:

– дитячий заклад санаторного типу – заклад, у якому діти перебувають цілодобово і де поряд з оздоровчими надається комплекс медичних послуг,

спрямованих на поліпшення стану їхнього здоров'я, запобігання захворюванням. З урахуванням природно-кліматичних умов, наявної лікувально-оздоровчої бази, кадрового забезпечення такі заклади можуть бути спеціалізованими;

– дитячий центр – заклад, що функціонує протягом року, в якому діти перебувають цілодобово. Центр має відповідне кадрове забезпечення, спеціально відведену територію, матеріально-технічну базу, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам, для організації оздоровлення, відпочинку та навчання дітей;

– позаміський заклад оздоровлення та відпочинку – заклад, що функціонує протягом року, сезонно або під час канікул, у якому діти перебувають цілодобово. Заклад повинен мати спеціально відведену територію, що знаходиться в курортній або заміській зоні, матеріально-технічну базу, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам, кадрове забезпечення для організації оздоровлення. Відповідний заклад також може належати до закладу відпочинку.

До дитячих закладів відпочинку належать:

– табір з денним перебуванням – табір, тимчасово утворений у навчальному закладі, закладі культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, в якому забезпечується належний догляд за дітьми, виховний процес, їх повноцінне дозвілля, розвиток творчих здібностей та інтересів і де діти перебувають протягом дня, але не менше 6 годин;

– дитячий заклад праці та відпочинку – заклад з денним або цілодобовим перебуванням, у якому поряд з відпочинком організовується трудова діяльність з метою формування у дітей трудових інтересів і навичок;

– наметове містечко – тимчасово діючий заклад з денним або цілодобовим перебуванням, облаштований на спеціально відведеній території, що відповідає санітарно-гігієнічним вимогам та нормам, у якому здійснюється комплекс заходів, спрямованих на формування у дітей навичок безпечної життєдіяльності, самообслуговування, колективізму.

(Джерело: **Про оздоровлення та відпочинок дітей** : Закон України від 04.09.2008 р. № 375-VI // Юридичний вісник України. – 2008. – № 40. – Доступно також в Інтернеті: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/375-17> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.)

«Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку ... – постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку.

Дія цього Положення поширюється на дитячі заклади незалежно від підпорядкування та форми власності»

(Джерело: Типове положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку : затв. постановою Каб. Міністрів України від 28 квіт. 2009 р. № 422 // Офіційний вісн. України. – 2009. – № 33. – Ст. 1138. – Доступно також в Інтернеті: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/422-2009-%D0%BF> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.)

Інші джерела:

Про забезпечення права дітей на оздоровлення та відпочинок в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, підпорядкованих органам управління освітою [Електронний ресурс] : наказ М-ва освіти і науки України від 28.04.2017 р. № 662. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/55627/ (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року [Електронний ресурс] : Закон України від 05.03.2009 р. № 1065-VI. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/pozashk_osv/55627/ (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Порядок організації виїзду дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення [Електронний ресурс] : затв. постановою Каб. Міністрів України від 21.12.2005 р. № 1251 (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1251-2005-%D0%BF> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Перелік платних послуг, які можуть надаватися дитячими закладами оздоровлення та відпочинку, що утримуються за рахунок бюджетних коштів [Електронний ресурс] : затв. постановою Каб. Міністрів України від 28.04.2009 р. № 424. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/424-2009-%D0%BF> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Порядок ведення Державного реєстру дитячих закладів оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] : затв. постановою Каб. Міністрів України від 28.04.2009 р. № 425 (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/425-2009-%D0%BF> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Порядок проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку і присвоєння їм відповідних категорій [Електронний ресурс] : затв. постановою Каб. Міністрів України від 28.04.2009 р. № 426. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/426-2009-%D0%BF> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Питання затвердження Державного соціального стандарту оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] : розпорядж. Каб. Міністрів України від 17.07.2009 р. № 843-р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/843-2009-%D1%80> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Норми харчування у навчальних та оздоровчих закладах [Електронний ресурс] : затв. постановою Каб. Міністрів України від 22.11.2004 р. № 1591 (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1591-2004-%D0%BF> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Державні санітарні правила розміщення, улаштування та експлуатації оздоровчих закладів [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва охорони здоров'я України від 19.06.1996 р. № 172. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0378-96> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

ДСанПіН 5.5.5.23-99 Улаштування, утримання і організація режиму діяльності дитячих оздоровчих закладів. Державні санітарні правила і норми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://normativ.com.ua/types/tdoc8165.php> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Правила пожежної безпеки в Україні [Електронний ресурс] : затв. наказом М-вом внутріш. справ України від 30.12.2014 р. № 1417. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Порядок організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва охорони здоров'я України та М-ва освіти і науки України від 01.06.2005 р. № 242/329. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0661-05> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Форма згоди на виїзд дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва соц. політики України від 18.01.2012 р. №21. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0172-12> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва України в справах сім'ї, молоді та спорту від 16.04.2009 р. № 1254. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0396-09> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва України в справах сім'ї, молоді та спорту від 13.08.2009 р. № 2881. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0396-09> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Про затвердження нормативно-правових актів щодо проведення державної атестації дитячих закладів оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] : наказ М-ва соц. політики України від 01.10.2012 р. № 609. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1750-12> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Порядок надання платних послуг, які можуть надаватися дитячими закладами оздоровлення та відпочинку, що утримуються за рахунок бюджетних коштів [Електронний ресурс] : наказ М-ва України в справах сім'ї, молоді та спорту, М-ва економіки України, М-ва фінансів України від 18.01.2010 р. № 29/915. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0128-10> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Примірний перелік документації в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва України в справах сім'ї, молоді та спорту від 19.01.2010 р. № 40. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS12270.html (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Критерії присвоєння дитячому закладу оздоровлення та відпочинку відповідної категорії [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва України в справах сім'ї, молоді та спорту від 19.05.2010 р. № 1391. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1310-16> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Положення про Державний реєстр дитячих закладів оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] : наказ М-ва соц. політики України від 19.01.2012 р. № 26. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0176-12> (дата звернення: 11.05.2017). – Назва з екрана.

Читайте також:

Казакова Н. В. Нормативно-правове забезпечення діяльності дитячих оздоровчих таборів денного перебування [Електронний ресурс] / Н. В. Казакова // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 9. – С. 141–146. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2011_9_33 (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана.

2. Організація роботи оздоровчого табору відпочинку

«Проблема оздоровлення та відпочинку дітей є надзвичайно актуальною в українському суспільстві. Сучасні політичні та економічні реалії призводять до того, що мережа дитячих оздоровчих закладів зменшується, комерціалізується, деградує. Економічна траєкторія розвитку країни обумовлює те, що більшість дітей не мають можливості відпочити та оздоровитись в дитячому центрі, таборі, закладі.

Сучасний дитячий оздоровчий заклад (далі – ДОЗ) – це унікальне місце для оздоровлення, розвитку та відпочинку дітей. Розвиток сфери дитячого відпочинку та позашкільної освіти знаходиться у площині соціальної відповідальності держави, зберігає здоров'я української нації, вирішує велику кількість педагогічних проблем.

Реалії втілення соціального захисту в практику життя є показником ціннісно нормативного рівня розвитку держави, її ставлення до дітей. Налагоджена система діяльності ДОЗів дає можливість охопити великий загальний підростаючий покоління, відвернути його від вулиці, мінімізувати негативні соціальні впливи...

... Сучасний стан системи відпочинку та оздоровлення дітей в Україні можна характеризувати за такими показниками – кількість таборів, їх наповненість, розподіл за регіонами, динаміка змін, та за допомогою освітлення проблем які існують в таборах України. Статистичний аналіз, проведений за матеріалами Департаменту оздоровлення та санаторно-курортного лікування Міністерства соціальної політики України, Державного реєстру оздоровчих таборів України та лабораторії геолокації та туризму Київського національного університету ім. Т. Г.Шевченка, дає можливість визначити основні тенденції в системі дитячого оздоровлення в Україні.

Кількість дитячих оздоровчих закладів стаціонарного характеру суттєво скорочувалася в три періоди – після розпаду Радянського союзу, після фінансової кризи 2008 року, та після геополітичних подій 2014 – 2015 року. Відсутність офіційної статистики 2014 року обумовлена тим, що виникає правова колізія – табори анексованого Криму формально належать Україні – її державним та приватним підприємствам, в той час як реальну

оздоровчу діяльність здійснюють російські суб'єкти господарювання. Також існують проблеми із підрахунком та функціонуванням таборів, які знаходяться на території антитерористичної операції...

... Наступна тенденція – це щорічне збільшення кількості дітей які відпочили в ДОЗах... Але, треба звернути увагу на те, що кількість дітей, які отримали послуги оздоровлення та відпочинку зростає за рахунок збільшення кількості денних та пристосованих таборів, і ця тенденція, на нашу думку, має негативний характер. З одного боку, наявність таборів із денним перебуванням допомагає відвернути дитину від вулиці, структурувати її дозвілля, систематизувати харчування, спроектувати систему педагогічних впливів. З іншого боку, такі табори дуже формалізовані, неякісний персонал складається із шкільних вчителів, які не маючи повноцінної відпустки, працюють на фоні професіонального вигорання. Такі заклади не мають оздоровчого ефекту, бо, як правило, є пришкільними таборами і знаходяться в умовах міста. Діяльність пришкільних таборів виключає формування тимчасового колективу, таким чином не використовуються його педагогічні переваги та ефект повного занурення в ситуацію. Такі табори мають набагато нижчі соціалізуючі можливості та відрізняються нестабільністю складу дітей.

... Незважаючи на велику кількість проблем в сфері дитячого оздоровлення, можна простежити і позитивні тенденції. Велика конкуренція і надлишок пропозиції на ринку змушує табори робити свою діяльність максимально привабливою та цікавою для дітей, розробляючи профільні зміни (кулінарні, економічні, лідерські, журналістські та ін.), майстер – класи (танцювальні, творчі, медіа, вокальні та ін.), запрошуючи до роботи професіоналів. Також розвиток Інтернет-технологій дає можливість батькам ретельно слідкувати за якістю наданих послуг, що підвищує відповідальність організаторів табору. Сучасні табори, орієнтовані на нові форми роботи, пропонують розвивальні та освітні проекти, поєднуючи відпочинок і розвиток дитини. В рамках такої табірної діяльності народжуються інноваційні технології дозвілля та навчання. Діти, які перебувають в таких таборах, як правило, є провідниками позитивних цінностей у сталих колективах.

(Джерело: Куликовський С. С. Актуальний стан системи відпочинку та оздоровлення дітей в Україні [Електронний ресурс] / С. С. Куликовський // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – № 10. – С. 84–89. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuP_2015_10_15 (дата звернення: 23.05. 2017). – Загол. з екрана).

«Діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку набуває ефективності за умови, що вона здійснюється відповідно до науково обґрунтованих теоретичних і методичних засад, які розкривають зміст, оптимальні форми і методи оздоровчо-виховного процесу та організаційно-

педагогічні умови, етапи проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, особливості прояву змістових компонентів діяльності: оздоровчого, виховного та соціально-психологічного, спрямованих на особистісний розвиток дитини, її самоствердження та творчу самореалізацію.

Діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку набуває ефективності за таких умов:

- накопичений досвід вітчизняної та зарубіжної педагогічної теорії та практики з проблем діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку використовують для узагальнення та відтворення в сучасності кращих традицій минулого;

- концептуальні підходи до проектування діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку враховують вікові та індивідуальні особливості дітей і підлітків, а також час їх перебування в тимчасовому колективі;

- сучасні технології проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку і їх впровадження забезпечують здоровий соціально-психологічний мікроклімат життєдіяльності в різновікових дитячих колективах; діти і підлітки набувають необхідних комунікативних навичок як під час спілкування з однолітками, так і з дорослими».

*(Джерело: **Наказний М. О.** Теорія і практика проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку [Електронний ресурс] : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.07 / М. О. Наказний ; Ін-т пробл. виховання НАПН України. – Київ, 2011. – 24 с. – Режим доступу: <https://nenc.gov.ua/doc/autoref/nakaznui.pdf> (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана).*

«Моделювання табірної зміни в напрямі оздоровчої діяльності, що передбачає вдосконалення функціонування літнього оздоровчого табору для покращення здоров'я дітей, повинне включати розробку концептуальної, цільової, структурної та змістової моделей. У процесі фізичного виховання дітей у літніх оздоровчих таборах потрібно застосовувати такі засоби актуалізації й формування емоційно-моральної атмосфери, як ситуації спільних переживань, змагальні ситуації, ситуації успіху-невдачі, новизни, раптовості, несподіванки. Актуалізація необхідних емоційних станів досягається завдяки дотриманню принципів “золотої середини”, команди, вичікувальної тактики, “альпініста”, творчої енергетики, основи, картини (прикладу).

Перспективною в цьому напрямі є побудова змісту табірної зміни, яка повинна мати високу оздоровчу ефективність з огляду на контингент дітей, котрі там відпочивають, та особливості клімато-географічних умов розміщення літнього оздоровчого табору».

(Джерело: **Костюк П.** *Моделювання зміни в дитячому літньому оздоровчому таборі в напрямі оздоровчої діяльності [Електронний ресурс] / П. Костюк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 4. – С. 290–294. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2012_4_69 (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана).*

«Одним з інноваційних підходів комплексного програмно-методичного забезпечення педагогічної діяльності в оздоровчому дитячому центрі є сукупність оздоровчих, освітніх, дозвільних програм, що відповідають інтересам і потребам дитини та спрямовуються на її самореалізацію, досягнення певного рівня розвитку й адаптації в соціальному середовищі.

...Слід підкреслити, що формування варіативних програм методичного забезпечення процесу становлення дитячих закладів відпочинку, оздоровлення як виховних комплексів, центрів додаткової освіти, самореалізації, адаптації у громадянському суспільстві є дуже важливим. Інноваційні підходи до проблематики методичного забезпечення діяльності закладів відпочинку та оздоровлення дітей обумовлені, на думку дослідника, сучасними вимогами дітей, динамічними змінами оточуючого світу, у його соціальній, економічній, політичній, моральній сферах.

...Комплексне програмно-методичне забезпечення педагогічної діяльності в оздоровчому дитячому центрі є сукупністю оздоровчих, освітніх, дозвільних програм, які відповідають інтересам і потребам дитини, спрямованих на її самореалізацію, досягнення певного рівня розвитку й адаптації в соціальному середовищі, а саме:

– тематична програма (профільна), яка проводиться для учасників, об'єднаних спільними інтересами, видами діяльності членів дитячих організацій і передбачає обмін досвідом роботи з певного напрямку, демонстрацію досягнутих результатів, планування місцевих акцій;

– загальна програма зміни, яка не вимагає спеціалізованого підбора дітей і вирішує завдання з розвитку комунікативної сфери в дитячому колективі, формуванню в учасників конкретних навичок й умінь.

Реалізація програми передбачає роботу в постійних групах (загонах) і тимчасових об'єднаннях (гуртках, секціях), а також індивідуальний підхід до кожної дитини.

– комбіновані програми, які включають реалізацію однієї (декількох) тематичних програм, залежать від цілей і завдань зміни. Такі програми передбачають поглиблену участь дитини у декількох специфічних програмах за умов відсутності суперечностей мотивації дитини до різних видів діяльності.

... До цільових освітньо-виховних програм відносяться програми змін лідерської спрямованості табору, ... в якій визначені умови для розвитку ініціативи, творчості й придбання підлітками знань й умінь управлінської діяльності. Основною метою таких освітньо-виховних програм є створення умов для розвитку і реалізації ініціативи та лідерських здібностей підлітків.

Провідним педагогічним засобом цим програм виступає дитяче самоврядування, а органи дитячого самоврядування є формою спеціально створеного для реалізації педагогічного простору.

...Крім цього, в останні роки створюються авторські програми екологічної освіти і виховання дітей та підлітків в умовах дитячих оздоровчих центрів...

В умовах зростання соціальної ролі особистості як носія національних традицій художньої культури освітньо-виховна робота в дитячому оздоровчому таборі забезпечує ознайомлення дитини з культурною спадщиною свого народу.

...Необхідно підкреслити, що в умовах дитячого оздоровчого табору переважає дозвольна діяльність, тому правильна її організація є основою для вирішення педагогічних задач. Враховуючи те, що діти та підлітки перебувають у таборі обмежений період часу, реалізація ідей педагогіки здоров'я здійснюється у всіх напрямках організації життєдіяльності, а саме: загінні та загально табірні заходи, додаткова освіта, спортивно-оздоровчі заходи, діяльність психологічної служби, медичного блоку та їдальні».

*(Джерело: **Олексієнко Н.** Інноваційні підходи організації освітньо-виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах [Електронний ресурс] / Н. Олексієнко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 99. – С. 135–140. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2011_99_20 (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана).*

«...Самоврядування у дитячому оздоровчому таборі має на меті запропонувати дітям достойну альтернативу для прояву їхньої дорослості, допомогти їм уникнути конфліктів у взаєминах зі старшими та однолітками, оскільки дозволить відчувати себе на рівні з дорослими, навчить долати труднощі та приймати рішення, за які необхідно буде нести відповідальність.

Доцільна організація самоврядування у дитячому оздоровчому таборі може допомогти вихованцям досягти максимальної самореалізації, виявити та розвинути їхній потенціал. Участь у діяльності органів самоврядування дозволяє набути дітям досвіду спілкування та партнерської взаємодії з дорослими, отримати можливість створювати правила для загонового колективу.

Самоврядування в таборі має навчити дітей:

- самостійно планувати роботу;
- визначати умови реалізації власних планів;
- організовувати справи, обговорювати їх результати;
- обирати постійний і тимчасовий актив з відкритим обговоренням, розподіляти доручення;
- приймати рішення та перевіряти їх виконання;

- оцінювати різноманітні конкурси, змагання;
- помічати недоліки, шукати шляхи їх подолання.

Вихователь має навчити дітей організовувати діяльність, тобто планувати, розподіляти обов'язки, контролювати виконання, самостійно доводити справу до кінця, досягати мети.

Вожатий, враховуючи особливості тимчасового колективу, спрямовує свою діяльність на розвиток власного «Я» кожної дитини, виявлення та розвиток здібностей вихованців. Вихователь повинен допомогти дітям знайти себе в колективі, самовизначитися. Проте, на шляху до цієї мети можуть виникнути певні проблеми, наприклад, невисокий рівень творчої активності, а відповідно і творчих здібностей та інтелектуального розвитку дітей.

Для вирішення цих завдань, реалізації поставленої мети, вожатий може створити модель дитячого самоврядування».

(Джерело: Шикова Ю. О. Організація самоврядування в дитячому оздоровчому таборі [Електронний ресурс] / Ю. О. Шикова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – 2013.-- Вип. 39.-- С. 118–121. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2013_39_29 (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана).

Читайте також:

Бартків О. С. Оздоровчо-виховна діяльність у літньому дитячому таборі [Текст] : монографія / О. С. Бартків, В. Г. Грановський, Є. А. Дурманенко ; М-во освіти і науки України, Східноєвропейський нац. ун-т ім. Л. Українки ; за ред. проф. П. М. Гусака. – Луцьк : Захарчук В. М., 2013. – 204 с.

Беседіна Г. О. Пришкільний екологічний табір "Рятувальники" [Текст] / Г. О. Беседіна, Л. М. Гніденко, І. П. Шипка // Позакласний час. – 2010. – № 5. – С. 27–29.

Бондарчук Н. Літній оздоровчий пришкільний табір "Зірочка" [Текст] / Н. Бондарчук, Т. Богатирчук // Сучасна школа України. – 2011. – № 4. – С. 82–90. – Із тексту : План роботи оздоровчого табору ; Промовки ; Сценарій відкриття табірної зміни ; Гра-подорож "Ключі від форту Буаяр" ; Гра "Космічні старти" ; Екологічна гра "Солодке дерево" ; Гра-подорож "Пірати Карибського моря".

Величканич О. Табір юних біологів [Текст] : метод. рекомендації з організації літ. відпочинку / О. Величканич // Позашкілля. – 2013. – № 6. – С. 11–18.

Веселкове літо [Текст] : [добірка, яка допоможе організувати незабутній відпочинок в таборах з денним перебуванням для малечі] // Розкажіть онуку. – 2016. – № 5. – С. 5–40.

Віркун В. О. Організація літнього екологічного табору [Текст] / В. О. Віркун // Біологія. – 2007. – № 28. – С. 1–8.

Віркун В. О. Організація дозвілля учнів у літніх екологічних наметових таборах [Текст] : методичні рекомендації з питань організації туристсько-краєзнавчої та екскурсійної роботи серед дітей та юнацтва / В. О. Віркун // Класному керівникові усе для роботи. – 2009. – № 7. – С. 7–13. – Гра "Що? Де? Коли?" ; План проведення свята "День Нептуна" ; Екологічна гра "Всихання малих річок, струмків" ; Сценарій для екологічного театру.

Вітрук Т. М. Наметовий табір – альтернатива пришкільному оздоровчому табору [Текст] / Т. М. Вітрук, Н. М. Гаврилюк // Позакласний час. – 2017. – № 5. – С. 115–126. – Із тексту: Режим роботи, штатний розпис, продуктовий набір, перспективне меню, правила внутрішнього розпорядку, план роботи табору.

Волошко Л. В. Планування та організація літнього табору праці та відпочинку [Текст] / Л. В. Волошко // Позакласний час. – 2010. – № 5. – С. 21–26.

Гакман А. Руховий режим дітей у літньому оздоровчому таборі [Текст] / А. Гакман, О. Андрєєва // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 4. – С. 35–41.

Галкіна Л. Музика літа [Текст] : організація роботи вчителя муз. мистецтва у пришк. таборі / Л. Галкіна // Шкільний світ. – 2016. – № 9. – С. 6–10.

Ганжелюк Л. "Королівство радості-3" [Текст] : з досвіду роботи оздоров. комплексу "Берізка" на Дубенщині : (метод. посібник) / Л. Ганжелюк. – Дубно : [б. в.], 2000. – 80 с.

Глинська І. Досвід роботи пришкільних таборів з денним перебуванням [Текст] / І. Глинська // Педагогічна майстерня. – 2014. – № 3. – С. 8–22.

Готуємося до літнього відпочинку та оздоровлення дітей [Текст] // Сучасна школа України. – 2010. – № 5. – С. 1–56 вкл.

Дівенко В. Г. Пришкільний оздоровчий табір "Романтик" [Текст] / В. Г. Дівенко, О. А. Чуба // Позакласний час. – 2011. – № 6. – С. 33–44. – Із тексту : Статут ; Правила внутрішнього розпорядку ; Режим роботи : План роботи ; Відкриття табору "Романтик" ; Свято "В гостях у літа" ; Конкурсна програма "Здоровим будь" ; Інтелект. гра "Чарівна регата" ; Конкурс. програма "Туристичний похід".

Життя пришкільного табору відпочинку [Текст] // Позакласний час. – 2014. – № 6. – С. 3–40.

Колпакова О. Екокраїна [Текст] : програма літ. пришк. табору з денним перебуванням / О. Колпакова // Шкільний світ. – 2012. – № 21-22. – С. 13–30.

Корчинський З. Пластові табори як виховний чинник [Електронний ресурс] / З. Корчинський // Пластовий листок. – 1971. – Липень, Ч. 4/124. – С. 38–40. – Режим доступу: <http://www.plast.org.ua/?pageid=577> (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана.

Лагерь для отдыха детей [Текст] // Ландшафт и архитектура. – 2015. – № 2. – С. 78–80.

Літнє оздоровлення та відпочинок дітей у військово-патріотичному таборі [Текст]. Вип. 4 / [упоряд. О. В. Різник]. – Тернопіль ; Харків : Ранок, 2011. – 192 с. – (На допомогу вихователям і вожатим).

Літні канікули. Пришкільний оздоровчий табір [Текст] // 100 цікавих ідей для проведення шкільного свята. – Харків, 2012. – С. 129–146. – (Серія "Золота педагогічна скарбниця"). – Із тексту : Режим роботи ; Табірні гуртки ; План роботи табору : [програми днів] ; Творчі справи.

Літо барвінкове [Текст] : навч.-метод. посіб. щодо орг. дозвілля у дит. оздоров. таборах. – Луцьк : Волин. кн., 2007. – 330 с.

Літо для дитини [Текст]. Ч. 1. – Київ : Главник, 2007. – 192 с. – (Бібліотечка соціального працівника).

Літо для дитини [Текст]. Ч. 2. – Київ : Главник, 2007. – 192 с. – (Бібліотечка соціального працівника).

Літо... Табір... Друзі [Текст] : інформ. зб. / Упр. у справах молоді та спорту Волиноблдержадміністрації. – Луцьк : Волин. кн., 2007. – 168 с.

Методика роботи в літньому оздоровчому таборі [Текст] : навч. посіб. / Є. І. Коваленко, А. І. Конончук, І. М. Пінчук, В. М. Солова. – Київ : [б. в.], 2000. – 280 с.

Організація літнього відпочинку молодших школярів [Текст] / [упоряд. О. Кондратюк]. – Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с. – (Бібліотека "Шкільного світу").

Організація роботи літнього англomовного табору [Електронний ресурс] : (метод. рекомендації) / вчитель англ. мови НВК № 12 О. І. Ложнікова. – Дніпропетровськ, 2015. – 37 с. – Режим доступу: http://doippp.dp.ua/attachments/article/1594/30062015_1.pdf (дата звернення: 23.05.2017). – Назва з екрана.

Переддень літа [Текст] : спецвипуск : [про орг. роботи в дит. літ. таборах] // Психолог. – 2005. – № 19.

Подаруймо дітям усі барви літа [Текст] : навч. метод. посіб. з питань оздоровлення та відпочинку дітей / за ред. Н. Гиси та О. Жук. – Тернопіль : Підруч. і посіб., 2007. – 64 с.

Положення про порядок організації вишкoлів для виховників Пласту [Електронний ресурс] // Пластовий портал. – Режим доступу: <http://www.plast.org.ua/files/> (дата звернення: 23.05.2017). – Назва з екрана.

Проскурина Е. Святкове літо [Текст] : відпочинок у літньому таборі : комплекси ранкової гімнастики : ігри, конкурси, змагання : сценарії свят / Е. Проскурина, О. Братчук. – Харків : Торсінг, 2005. – 144 с. – (Шкільне свято).

Система педагогічної роботи в МДЦ "Артек" [Текст] // Позашкілья. – 2010. – № 5. – С. 8–16.

Соля М. Сучасні погляди на роль літніх оздоровчих таборів у формуванні та підтриманні рівня здоров'я у дітей середнього шкільного віку [Електронний ресурс] М. Соля, П. Костюк // Молода спортивна наука

України. – 2012. – Т. 4. – С. 149–155. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/1303/1/Soja.pdf> (дата звернення: 23.05.2017). – Назва з екрана.

Технології організації відпочинку дітей у пришкільному таборі [Електронний ресурс] : (з досвіду роботи) : практ. посіб./ Рівнен. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ; упор. Н. І. Полицяк. – Рівне : РОІППО, 2012. – 48 с. – Доступний з: http://roippo.org.ua/activities/scientific_methodological/teaching_experience.php (дата звернення: 23.05.2017). – Назва з екрана.

Ярошенко О. Методи і форми у роботі гуртків юних натуралістів в оздоровчих таборах [Текст] / О. Ярошенко // Позашкільна освіта. – 2011. – № 6. – С. 3–8.

2.1. Планування виховної роботи в літніх оздоровчих таборах

Волошко Л. В. Планування та організація літнього табору праці та відпочинку [Текст] / Л. В. Волошко // Позакласний час. – 2010. – № 5. – С. 21–26

Логінова Н. Метелик [Текст] : шк. еколог. табір для уч. 5-7 кл. : [плани проведення тем. днів] / Н. Логінова // Шкільний світ. – 2012. – № 21/22. – С. 31–38.

Онофрійчук Л. Відпочинок дітей у літньому пришкільному таборі [Текст] : орієнтовний план організації відпочинку дітей / Л. Онофрійчук // Початкова освіта. – 2010. – № 18. – С. 1–6 вкл.

Орієнтовний план виховної роботи пришкільного оздоровчого табору з денним перебуванням; назви загонів, девізи, примовки [Текст] // Розкажіть онуку. – 2014. – № 5. – С. 6–8.

Орієнтовний план роботи табору [Текст] // Розкажіть онуку. – 2015. – № 5. – С. 6–7.

План роботи літнього пришкільного табору [Текст] // Позакласний час. – 2015. – № 5. – С. 22.

Поволоцька О. А. Літо-ТБ представляє... [Текст] : план роботи пришк. літ. табору / О. А. Поволоцька, Л. Г. Молоток // Розкажіть онуку. – 2010. – № 5. – С. 149–150.

Шевченко Н. В. Канікул пора – радіє дівчора [Текст] / Н. В. Шевченко // Розкажіть онуку. – 2010. – № 5. – С.135–145. – Із змісту: План роботи пришкільного табору "Дивограй".

2.2. Організаторська педагогічна діяльність у ДОТ

«Орієнтація на світові стандарти в умовах входження в ринкові відносини української держави передбачає новий підхід до підготовки вихователів оздоровчих таборів і формування у них необхідних умінь.

... Дослідники останнього десятиліття все більше приділяють уваги озброєнню [вихователів] не стільки технікою (навичками), скільки методикою (вміннями) виконання дії. Уміння, вважають вони, найбільш яскраво виявляються в успішному використанні знань і навичок, правильному застосуванні їх у нових і складних обставинах. На відміну від навички, вміння передбачає чіткий самоконтроль, активність свідомості, оволодіння узагальненими способами виконання дій.

Основи організаторської роботи ... [передбачають застосування] організаторських вмінь як здатності людини швидко й ефективно застосовувати на практиці організаторські знання, діяти з урахуванням накопиченого досвіду й певної ситуації, що склалася. При цьому організаторські знання тлумачаться ... як сукупність відомостей у галузі організаторської роботи, розуміння цілей, задач діяльності, знання особливостей особистості й колективу, правил організаторської роботи.

Теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури, результатів досліджень педагогічної діяльності дозволив встановити певні вимоги до особистості педагога як організатора виховного процесу. До особистості організатора висуваються наступні вимоги:

компетентність, активність, ініціативність, наполегливість, самовладання, працездатність, спостережливість, самостійність, організованість, комунікабельність, здатність швидко приймати рішення, здатність до рефлексії, відповідальність.

Ці якості є загальними особливостями особистості організатора. Необхідно також виділити специфічні властивості організатора. Специфічними властивостями організатора ми будемо називати психологічні особливості, що відрізняють людину, яка успішно здійснює організаторську діяльність, від людини, яка не проявляє схильності до цієї діяльності. ... Це такі якості: психологічна вибірковість, практично-психологічна спрямованість розуму, психологічний такт, суспільна енергійність, вимогливість, критичність, схильність до організаторської діяльності. При цьому психологічна вибірковість (тобто здатність особистості найбільш повно й глибоко відображати психологію групи, що організовується в процесі розв'язання задачі), практично-психологічна спрямованість розуму (володіння практичною психологією, готовність застосовувати дані про психологічні феномени в практиці розв'язання організаторських задач) і психологічний такт (здатність дотримуватися у взаємовідносинах із підлеглими почуття міри, адекватного їх і своїм психологічним особливостям) розглядаються ... як єдина тріада, що має назву «організаторське чуття». ... Організаторська чутливість – це єдність психологічної вибірковості, практично-психологічної спрямованості розуму й психологічного такту.

... Самоактуалізація дозволяє особистості не бути залежною від статусно-престижних характеристик інших людей. У процесі самоактуалізації людина намагається повністю розкрити свій творчий потенціал, реалізувати його в різних видах діяльності. Якщо ж нема прагнення до самоактуалізації, то людина живе, прикриваючись чужими авторитетами, сліпо довіряючи думкам і наказам, які надходять «згори». Таким чином, самоактуалізація є необхідною психологічною якістю хорошого організатора.

Крім названих вище умінь і якостей, якими повинен володіти організатор, для успішної організаторської діяльності необхідні ще й знання. Це знання фундаментальних ідей, концепцій, закономірностей і законів функціонування педагогічних явищ, провідних педагогічних теорій, основних категорій і понять; сутності, принципів, змісту, форм, методів і практичного досвіду навчально-виховної роботи; теорії й основних принципів організаторської діяльності; загальної та вікової психології; знання, які відображають рівень загальної культури та наукової ерудиції вчителя; знання групи, з якою працюєш; справи, яку організовуєш.

З аналізу психолого-педагогічної літератури випливає, що основою організаторських умінь є знання й творчий підхід учителя до організаторської роботи. Необхідно виділити також таку ознаку, як динамічність системи впливів, підпорядкованих певним задачам і

здійснюваних у суворій логічній послідовності з урахуванням конкретної педагогічної ситуації».

(Джерело: **Ілліна О. В.** *Організаторська педагогічна діяльність у літньому оздоровчому таборі [Електронний ресурс] / О. В. Ілліна. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7694/97/> (дата звернення: 23.05.2017).* – Загол. з екрана).

«Виховна робота в дитячому оздоровчому таборі включає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми і методи роботи соціального педагога в цьому позашкільному закладі визначаються його статутом, педагогічним колективом, ґрунтуються на принципах ініціативи й самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії та гуманізму, розвитку національних та культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень та цінностей. Контингент дітей у таборі різний за рівнем вихованості, загальним розвитком, інтересами, ідеалами, світоглядом. Тому бути соціальним педагогом, вожатим у літньому оздоровчому таборі – це бути поруч і трохи попереду, що означає вміти організувати творче колективне життя дітей, пробудити в них ініціативу, самостійність.

...Починаючи роботу в літньому дитячому таборі оздоровлення і відпочинку, соціальний педагог має володіти основними психолого-педагогічними знаннями й професійними вміннями та навичками з проблем соціального виховання дітей і підлітків в умовах табірної зміни.

При цьому на теоретичному рівні він повинен знати:

- соціально-педагогічні основи функціонування загонів, їх структурних і вікових особливостей;
- вплив специфіки відкритого мікросередовища, довкілля, звичаїв і традицій табору на організацію соціально-виховної роботи;
- соціально-педагогічні передумови режиму життєдіяльності дітей і підлітків в умовах табірної зміни, його позитивні сторони і недоліки; взаємодії довкілля і формування особистості вихованця;
- принципові положення щодо створення загонів, мікрогруп, творчих об'єднань за інтересами та їх роль у соціальному вихованні особистості;
- педагогічні умови соціально-виховної роботи в оздоровчому таборі, шляхи активізації участі всіх суб'єктів у виховній діяльності;
- використання позитивних педагогічних надбань оздоровчих таборів».

(Джерело: **Бартків О.** *Функції діяльності соціального педагога в літньому дитячому оздоровчому таборі [Електронний ресурс] / О. Бартків, Є. Дурманенко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. - 2014. - № 8. - С. 124-129. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2014_8_29 (дата звернення: 23.05.2017).* – Загол. з екрана).

Читайте також:

Абетка вожатого [Текст] // Позакл. час. – 2010. – № 6. – С. 87–118.

Ветко Г. Арт-терапія в роботі психолога дитячого лагера відпочинку [Текст] / Г. Ветко, К. Кавизина // Психолог. – 2014. – № 7. – С. 7–9.

Вітрук Т. М. Психологічний тренінг [Текст] / Т. М. Вітрук, Н. М. Гаврилюк // Позакласний час. – 2017. – № 5. – С. 124.

Гайова Т. Робота з дітьми у пришкольному таборі [Текст] : [досвід психокорекц. роботи практ. психолога з дітьми, які потребують підвищ. пед. уваги у пришкол. таборі] / Т. Гайова // Психолог. – 2010. – № 14. – С. 20–23.

Єнін О. В. Настільна книга вожатого табору відпочинку [Текст] / О. В. Єнін. – Харків : Основа, 2008. – 138 с. іл., табл. – (Серія "Настільна книга").

Кавизина К. Психологічний кружок [Текст] : дет. оздоров. лагерь / К. Кавизина // Психолог. – 2014. – № 7. – С. 46–51.

Кавізіна, К. Рухливі ігри в роботі психолога дитячого оздоровчого табору [Текст] : вправи / К. Кавізіна // Позашкільня. – 2010. – № 5. – С. 17–19 (вкладка).

Коваленко О. Пам'ятка вожатому [Текст] : метод. рекомендації для роботи в літ. / О. Коваленко // Позашкільня. – 2013. – № 5. – С. 34–40. – Із тексту: Назва загону та гасло ; Ігри на знайомство ; Ігри з загонах у вільний час ; Інтелектуальні конкурси.

Коваленко А. Особливості психологічного консультування в умовах дитячого табору відпочинку [Текст] / А. Коваленко // Психолог. – 2014. – № 7. – С. 13–17.

Ковальчук Л. Психолог у пришкольному таборі відпочинку [Текст] : ігр. терапія / Л. Ковальчук // Психолог. – 2013. – № 9. – С. 36–41.

Майстерня вожатого [Текст] : [практ. поради, ідеї, сценарії в літ. таборі] // Позакласний час. – 2014. – № 5. – С. 51–90.

Настільна книга вожатого табору відпочинку [Текст] // Мистецтво в школі – 2010. – № 6. – С. 39–54.

Савчук Н. А. Психологічні особливості роботи з дітьми різновікових категорій у таборі [Текст] / Н. А. Савчук // Наукові записки / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2009. – № 27. – С. 378–381.

Федчук В. Заняття психолога у пришкольному літньому таборі [Текст] / В. Федчук // Психолог. – 2010. – № 14. – С. 24–28.

Чуніхіна Л. Психологічна служба у МДЦ «Артек» [Текст] / Л. Чуніхіна // Психолог. – 2014. – № 7. – С. 7–9.

Чуніхіна Л. Психологічній службі «Артека» – 20 років [Текст] : психол. супровід пед. процесу – одна з умов ефективності пед. системи дит. табору відпочинку / Л. Чуніхіна // Психолог. – 2012. – № 18. – С. 7–8.

3. Реалізація завдань національно-патріотичного виховання у системі літніх оздоровчих таборів через організацію колективних творчих справ

«Виховання підростаючого покоління є безперервним педагогічним процесом, який розвивається і продовжується в літніх таборах відпочинку. Їх діяльність спрямована на організацію дозвілля і відпочинку, зміцнення здоров'я, задоволення інтересів і духовних запитів дітей, підлітків і юнацтва. Зміст, форми і методи їх роботи визначаються статусом закладу і будуються на принципах самоврядування та демократії, культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських надбань і цінностей.

Організація виховного процесу в літньому таборі відпочинку здійснюється з урахуванням специфіки життя і діяльності тимчасового дитячого колективу в період літніх канікул. Літо відкриває значні можливості для прилучення дітей, підлітків, юнацтва до священних сторінок історії України, традицій, звичаїв, обрядів, культури українського народу. Походи, екскурсії допоможуть розширити уявлення вихованців про Батьківщину, її минуле і сьогодення рідного краю.

Ефективність дитячої діяльності у таборі відпочинку залежить від уміння вихователя спілкуватися з вихованцями, спиратись у своїй роботі на їх ініціативу, самодіяльність, самоврядування. Усі види діяльності здійснюються у тимчасових різновікових дитячих колективах (загонах); виховна робота будується на принципах добровільної участі дітей у різних справах, у вільному виборі ними занять. Під час активного спілкування повніше розкривається особистість дитини, її можна краще вивчити і зрозуміти. Відтак перед сучасною педагогічною освітою постала нагальна потреба у підготовці фахівця підготовленого до виховної роботи в осередку літнього оздоровчого табору».

(Джерело: Лапно В. В. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах [Електронний ресурс] : навч. посіб. / В. В. Лапно ; Прикарпат. нац.

ун-т. – Івано-Франківськ : НАІР, 2012. – 300 с. – Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk783062.pdf> (дата звернення 23.05.2016). – Загол. з екрана).

«Кожен педагог-вихователь може і зобов'язаний допомогти маленькій дитині пройти цей завжди унікальний і самостійний – шлях морально-етичного і соціального розвитку. Це важко, тому що виховання – це, насамперед, орієнтація дітей на певні цінності суспільства, самовиховання і відповідальність за свої вчинки, розвиток самостійності у вирішенні складних моральних проблем.

Основою виховання є початкова, вроджена потреба дитини в іншій людині. У всьому цьому, так чи інакше, укладено ставлення дорослого до самої дитини, до інших людей і предметів, що оточують його, а, отже, укладена та їх оцінка. Виховання дитини має будуватися з урахуванням низки важливих вимог:

– по-перше, дорослі повинні бути емоційні у присутності дитини, ясно і чітко висловлювати свої

емоції і ставлення до всього, що може бути об'єктом його сприйняття. Це дуже необхідно для формування його власної системи оцінок навколишнього;

– по-друге, дорослі повинні бути максимально ласкаві з дитиною, так як це робить стимулюючий вплив на його психічний розвиток, сприяє формуванню впевненості в собі, переживання захищеності;

– по-третє, вимоги дорослих до дитини повинні бути постійними і будуватися з урахуванням реальних його можливостей – це необхідно для формування волі й інших важливих якостей;

– по-четверте, слід давати дитині можливість накопичувати досвід оцінки власних дій навіть, якщо він діє не так, у міру можливості, слід дати йому завершити задумане і допомогти оцінити дію та її результат в цілому, а не обсмикувати по ходу справи, так як в цьому випадку він не накопичує достатньо досвіду і самооцінки».

(Джерело: **Платонова О. Г.** *Особливості організації соціально-виховної роботи в умовах дитячого оздоровчого табору* [Електронний ресурс] / О. Г. Платонова // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* – 2014. – Вип. 122. – С. 213–217. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_122_50 <http://194.44.152.155/elib/local/sk783062.pdf> (дата звернення 23.05.2016). – Загол. з екрана).

«Визначаючи змістовні напрями освітньо-виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах на сучасному етапі, ми взяли за основу виділені

М.Наказним основні напрями оздоровчо-виховної діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку до яких належать: громадянсько-правовий (формує відповідальне ставлення до людей, що поруч, свого народу, Української держави), родинно-сімейний (забезпечує виховання дітей на традиціях української сім'ї, духовній спадщині українського народу), національно-патріотичний (формує національну свідомість і духовну єдність поколінь), трудовий (формує відповідальне ставлення до суспільстві), художньо-естетичний (формує художньо-естетичну культуру учнівської молоді засобами найкращих національних і світових культурологічних надбань), соціально-психологічний (надає дієву психологічну допомогу особистості), екологічний (забезпечує максимальне використання можливостей природного оточення через безпосередній зв'язок з природою), здоров'язбережувальний (визначає зміст виховного процесу на валеологічній основі), економічний (формує зміст економічної освіти, забезпечує набуття досвіду в конкретних економічних ситуаціях), розважальний (створює емоційно позитивний настрій і розвиток почуттів особистості дитини), творчий (забезпечує розвиток творчих та інтелектуальних здібностей дитини), туристсько-краєзнавчий (формує навички взаємодії і свідому дисципліну дітей і підлітків), превентивний (впливає на особистість у процесі її активної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, соціальний розвиток особистості), організаційний (формує правильний темпоритм життя через ефективне використання режиму дня), напрям формування статевої свідомості (забезпечує підготовку учнівської молоді до створення майбутньої сім'ї з високим рівнем внутрішньої сімейної моральності)».

*(Джерело: **Олексієнко Н.** Характеристика змістовних напрямів освітньо-виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах України [Електронний ресурс] / Н. Олексієнко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 122. – С. 66–75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_122_11 (дата звернення: 23.05.2016). – Загол. з екрана).*

«... Творчий напрям оздоровчо-виховної роботи, як один з основних напрямів виховної діяльності дитячого оздоровчого табору, ... передбачає створення безперервного процесу формування творчого пошуку, виховання і розвиток особистості... творчому розвитку вихованців дитячого оздоровчого табору, розширенню їх здібностей, діапазону інтересів, гуманізації думок, почуттів, вчинків сприяє дозвіллева діяльність.

Дозвіллева діяльність в дитячих оздоровчих таборах, на думку дослідників, спрямовується на надання можливостей дитині брати участь у різноманітних її видах: творчість, яка забезпечує найвищий рівень дозвіллевої діяльності; відпочинок, що знімає напругу; розваги, які

забезпечують зміну настроїв, носять компенсаційний характер; самоосвіта, що сприяє залученню до цінностей культури; свята, які поєднують розваги і відпочинок, дозволяючи відчувати емоційний підйом...

Ефективна творча діяльність реалізується шляхом застосування в освітньо-виховному процесі таких форм роботи з дітьми, які вимагають від них проявляти фантазію, кмітливість, спритність, активізують творчий потенціал особистості. Формою освітньо-виховної роботи є спосіб організації виховної діяльності, варіант організації позитивної активності дітей для вирішення соціально-педагогічних завдань.

...Соціально-педагогічним завданням виступає творчий розвиток особистості в умовах дитячого оздоровчого табору. До таких форм роботи відносяться:

1. Образотворча діяльність.
2. Творчі конкурси.
3. Ігрові творчі програми.
4. Концерти.
5. Творчі ігри.
6. Фестивалі дитячої творчості.
7. Виставки та ярмарки.
8. Центри за інтересами».

(Джерело: Олексієнко Н. Розвиток творчої особистості в умовах дитячого оздоровчого табору / Н. Олексієнко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 123(2). – С. 257–260. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_123%282%29_68 (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана).

«Велика кількість виховних завдань вирішується на підготовчо-організаційному етапі, тому при розгляді творчої справи варто особливу увагу надавати процесу її підготовки й організації. Нерідко, навіть за умови доброї підготовки і організації зовнішній результат не відповідає задуманому. Проте, це не означає, що поставлені виховні завдання не виконані.

Навпаки, подібна ситуація дає можливість педагогу, вихователю розвивати аналітичні здібностей дітей, допомагає осмислити те, що сталося, проаналізувати недоліки і зробити висновки на майбутнє. Варто пам'ятати, що головним педагогічним результатом є процес підготовки і організації справи, а не її зовнішній результат...

Етап проведення заходу.

Під час проведення виховних заходів педагог повинен займати правильну позицію: не сковувати дітей своєю присутністю, не заважати їм вільно висловлювати свої думки і почуття. Але, разом з тим, уважно

стежити за розвитком подій, запобігати тому, щоб вони набули небажаного спрямування і вийшли з-під контролю.

Досить делікатне питання – коли і як коригувати неправильні дії, перенести розгляд на пізніше чи робити зауваження негайно? З позиції загальної теорії управління питання вирішується однозначно – допущена помилка повинна бути виправлена негайно, щоб не допускати її закріплення.

Аналіз допущених помилок необхідно здійснювати відразу після закінчення виховного заходу, поки свіжі в пам'яті недавні події, але в деяких випадках його варто перенести на пізніше.

Непомітно для дітей фіксуйте все, що відбувається. На випадкові відхилення, затримки реагуйте спокійно, стримано. Пам'ятайте, що реальне життя не можна вкласти в плани, потрібно бути постійно готовим до несподіванок.

У випадках відхилення від запланованого реагувати спокійно, стримано.

Основні вимоги до проведення виховного заходу:

1. Чітка назва заходу та розуміння педагогом його мети.
2. Планування основних етапів заходу та визначення завдань кожного з них.
3. Організація підготовки заходу у відповідності до поставленої мети.
4. Визначення оптимального змісту заходу.
5. Вибір найбільш раціональних методів і прийомів виховного впливу на учнів на кожному етапі заходу.
6. Чіткість виховного заходу, оптимальний його темп.
7. Різноманітність і творчий характер діяльності учнів.
8. Психологічна обстановка: поведінка дітей, їх активність, зацікавленість, ставлення до заходу; поведінка педагога, його тон, педагогічний такт, повага до самостійності думок, пропозицій, рішень учасників.
10. Доцільність обраної теми і форм роботи.

На завершальному етапі виховного заходу підводять підсумки. Це може бути колективне обговорення або індивідуальний педагогічний аналіз. Мета – розкрити причини успіхів і невдач.

Аналіз підсумків заходу варто проводити систематично, тому, що тільки спираючись на досягнуте можна успішно рухатися вперед, закріплювати краще, позбутися недоліків. Такий аналіз підсумків має дві основні функції – організуючу й виховну: регулярний аналіз сприяє кращій організації роботи, спонукає більш серйозно ставитися до дорученої справи, оскільки його підсумки й результат не залишаються непоміченими, а піддаються оцінці, аналіз – також і гарна школа виховання спостережливості, самокритичності, вимогливості, формування суспільної думки, правильного ставлення до критики, підвищення педагогічної майстерності».

(Джерело: **Резніченко І. Г.** *Робота в літніх оздоровчих таборах: виховний аспект [Електронний ресурс]* / І. Г. Резніченко // Інституційний депозитарій Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/5795> (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана).

Читайте також:

Андрєєва Ю. Вари, вари, горщику! Конкурсно–розважальна програма [Текст] : [розробка заходу про укр. кухню] / Ю. Андрєєва // Позашкілля. – 2016. – № 4. – С. 53.

Андрєєва Ю. Давайте знайомитися! Заняття з елементами тренінгу [Текст] / Ю. Андрєєва // Позашкілля. – 2016. – № 4. – С. 54.

Андрєєва Ю. Ми – нащадки козаків. Конкурсно–розважальна програма [Текст] / Ю. Андрєєва // Позашкілля. – 2016. – № 4. – С. 55.

Андрєєва Ю. Пошукова гра. За маршрутними листами "Нумо, відгадай!" [Текст] / Ю. Андрєєва // Позашкілля. – 2016. – № 4. – С. 56–59.

Андрєєва Ю. Я – патріот. Інтелектуальний турнір для дітей середнього шкільного віку [Текст] / Ю. Андрєєва // Позашкілля. – 2016. – № 4. – С. 60–63.

Балинська Н. М. Вечір подяки [Текст] : [працівникам табору : сценарій] / Н. М. Балинська // Позакласний час. – 2010. – № 5. – С. 36–38.

Барви сонячного літа [Текст] : розваж.–ігр. програма // Позакласний час. – 2016. – № 5. – С. 11.

Барвисте літо, літечко [Текст] : [робота оздоров. табору] // Позакласний час. – 2016. – № 5. – С. 3–30. – Із тексту: Кодекс законів ; Тематичні звіти ; План роботи ; Режим дня ; Назви загонів ; Промовки ; Розважально–ігрові програми ; Командні, рухливі , музичні ігри ; Творчі справи.

Бондаренко О. М. "Стадіон моєї мрії" [Текст] : [сценарій спорт. свята в таборі] / О. М. Бондаренко // Позакласний час. – 2015. – № 5. – С. 26–27.

Будемо знайомі [Текст] : [гра в таборі] // Розкажіть онуку. – 2015. – № 5. – С. 9.

В республіці ігор [Текст] : ігри, які можна організувати у приміщенні, на майданчику або під час походу // Позакласний час. – 2015. – № 6. – С. 17–36.

Васійчук О. В. Здорово бути здоровим [Текст] : естафети для малечі / О. В. Васійчук // Розкажіть онуку. – 2015. – № 5. – С. 26–27.

Великі права маленьких людей [Текст] : [гра в таборі] // Розкажіть онуку. – 2015. – № 5. – С. 12–13.

Веселий експрес [Текст] : розважал.–ігр. програма // Позакласний час. – 2016. – № 5. – С. 13.

Вітрук Т. М. Відкриття табірної зміни ; Ігрова програма "Я люблю Україну" ; Музичні ігри ; Ігри та забави [Текст] / Т. М. Вітрук, Н. М. Гаврилук // Позакласний час. – 2017. – № 5. – С. 120–126.

Гайда в похід! [Текст] [конкурс. програма для тих, хто любить мандрувати] // Розкажіть онуку. – 2015. – № 5. – С. 16–17.

Життя пришкільного табору відпочинку [Текст] / Позакласний час. – 2014. – № 6. – С. 3–40. – Із тексту : Кодекс законів вихованців табору відпочинку ; Відкриття табірної зміни ; Ігрова програма "Веселі нотки" ; Конкурс "найрозумніший" ; Вікторини ; Рухливі ігри.

Здравствуй, лето! [Текст] : [знакомство с правилами життя в лагере : игра] // Розкажіть онуку. – 2015. – № 5. – С. 10–11.

Игры народов мира [Текст] // Позакласний час. – 2013. – № 9/10. – С. 45–54.

Командні пригоди. Квестові програми. Вечірки в таборі. Ігри на воді [Текст] // Позакласний час. – 2013. – № 9/10. – С. 23–32.

Конкурсна програма літнього табору відпочинку «Юний волонтер» [Текст] // Початкова школа. – 2016. – № 7. – С. 22–37. – Із тексту: Гість в дім – радість з ним ; Похід "По здоров'я у природу" ; В гостях у казки ; Трудовий десант "Допоможемо живій природі" : сценарії ; Волонтерський рух крокує по землі : інформація.

Корисні канікули [Текст] // Позакласний час. – 2013. – № 9/10. – С. 55–74. – Із тексту : Цікаве із світу науки ; Інтелектуальний спринт ; Ненудні завдання ; Задачі для допитливих ; На дозвіллі : кросворди, ребуси ; Науку пригадаємо – загадки відгадаємо.

Корисні розваги та заняття з дітьми від 6 до 10 років на кожен буденний день [Текст] : [добірка, яка допоможе організувати літ. відпочинок школярів] // Розкажіть онуку. – 2016. – № 5. – С. 1–45 вкл. – Із тексту: Тематичні дні: літа, капелюхів, чудес, журналіста, іграшки, Нептуна, друзів, іноземця, іменинника, сміху, туризму, кухаря, Трійця, творчості, книголюба, жахів, спорту, винахідника, здоров'я, ігор, повітряної кульки, музики.

Літнє оздоровлення та відпочинок дітей [Текст] : сценарії заходів. Вип. 2. – Тернопіль; Х. : Ранок, 2009. – 224 с. – (Серія "На допомогу вихователям і вожатим").

Літні канікули. Пришкільний оздоровчий табір [Текст] // 100 цікавих ідей для проведення шкільного свята. – Харків, 2012. – С. 129–146. – (Серія "Золота педагогічна скарбниця"). – Із тексту: Режим роботи ; Табірні гуртки ; План роботи табору : [програми днів] ; Творчі справи.

Літо, ах, літо... [Текст] : організація роботи літ. пришк. таборів // Шкільний світ. – 2012. – № 21/22. – С. 3–37.

Ловися, рибко, велика і ще більша [Текст] // Шкільна бібліотека. – 2017. – № 5. – С. 84–86. – Із змісту: "День рибалки" : сценарій свята для літ. табору ; Екологічний флешмоб "Годуємо море камінням" ; Веселі ігри на пляжі для наймолодших.

Нескучные каникулы [Текст] // Позакласний час. – 2011. – № 6. – С. 57–71. – Заповіді вожатого ; Названня отрядов и их девизы ; Отрядный

уголок ; Игра "Крестики–нолики" ; Викторины : "Наши растения", "Удивит. мир животных", "Кто открыл, изобрёл, создал" ; А турист всегда тропу найдёт ; Туристический слёт ; Дискотека в лагере.

Організація свят у літньому оздоровчому пришкольному таборі [Текст] / О. Візір, Л. Садикова, В. Пономарьова, О. Гиря // Позашкілля. – 2012. – № 4. – С. 46–49.

Проскурина Е. Святокове літо [Текст] : відпочинок у літньому таборі : комплекси ранкової гімнастики : ігри, конкурси, змагання : сценарії свят / Е. Проскурина, О. Братчук. – Харків : Торсінг, 2005. – 144 с. – (Шкільне свято).

Розваги в літньому таборі [Текст] : ігри в приміщенні // Позакласний час. – 2013. – № 11/12. – С. 65–69.

Рухливі ігри в таборі відпочинку [Текст] // Позакласний час. – 2009. – № 11–12. – С. 51–55.

Самый лучший день в году [Текст] : (праздник именинника) // Позакласний час. – 2012. – № 9/10. – С. 57–58.

Синявська В. Літній відпочинок – час духовного зростання особистості / В. Синявська // Класний керівник. Усе для роботи. – 2010. – № 5. – С. 30–35. – Из змісту: З історії державотворення українського народу : (театраліз. спорт. шоу) : [відкриття табір. зміни].

У літню казку – до дитячого табору [Текст] // Розкажіть онуку. – 2012. – № 9/10. – С. 113–147. – Из тексту: План виховної роботи ; Устав Країни Дитинства ; Режим дня ; Речівки ; Програми гуртків "Етикет", "Лікарські рослини", "Умілі руки", "Юні туристи" ; Ура! Канікули!, Країна Чудес, Ми – актори!, День навпаки, В гости к Нептуну, Свято вожатих.

Українське народознавство в літньому оздоровчому таборі [Електронний ресурс] : (метод. рекомендації щодо організації табір. зміни в дит. закладі оздоровлення та відпочинку) / упоряд. І. П. Кончиц. – Чернігів : ОППО ім. К. Д. Ушинського, 2016. – 122 с. – Режим доступу: http://uon.cg.gov.ua/web_docs/2143/2016/05/docs/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%202016%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf (дата звернення: 23.05.2017). – Загол. з екрана).

Методичні рекомендації містять матеріали щодо організації тематичної табірної зміни з народознавства «Мій рідний край – краплина України». Організаторам літнього відпочинку пропонуються теоретичний та практичний народознавчий матеріал (із досвіду роботи педагогів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів області), який може бути використаний при підготовці до виховних заходів і сприятиме розширенню знань вихованців про особливості побуту, світогляду, звичаїв та традицій, способу життя й виховання українського народу, ознайомленню з джерелами національної історії і культури, моральному і фізичному

загартуванню, формуванню мужнього громадянина з яскраво вираженою українською національною свідомістю.

Ура! Ура! Веселий час! Прийшли канікули до нас! [Текст] : свята, конкурси, ігри, екскурсії // Розкажіть онуку. – 2013. – № 9/10. – С. 6–39. – Із тексту: Орієнтовний план роботи ; Країна дозвілля запрошує : [відкриття табір. зміни] ; Алло, ми шукаємо таланти! ; Пробуди в собі співака ; День бантиків : [конкурси] ; Збираємось в похід ; Друзі, до побачення! : [закриття табір. зміни].

Хомярчук А. Водограй світязьких забав [Текст] : (дозвілля в таборі відпочинку) : метод. зб. на допомогу організаторам дозвілля : з досвіду роботи оздоров. табору Обкому профспілки працівників освіти і науки Волині "Супутник" / А. Хомярчук. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 59 с.

Час відпочинку, ігор, пісень [Текст] : літні розваги в таборі // Розкажіть онуку. – 2011. – № 9. – С. 89–108.

Шевченко Н. В. Канікул пора – радіє дівчора [Текст] / Н. В. Шевченко // Розкажіть онуку. – 2010. – № 5. – С.135–145. – Із змісту: Літо в гості завітало : сценарій відкриття табір. зміни ; День спорту : рухливі ігри на повітрі ; Казковий ералаш : день казки ; Знайте, любіть і бережіть природу : екол. гра.

Шкарбан Л. День навпаки : сценарій виховного заходу для літніх (оздоровчих) пришкільних таборів [Текст] / Л. Шкарбан, А. Трохманенко // Початкова школа і сучасність. – 2016. – № 6. – С. 3–6.